

Kurs „Prawa i role mniejszości narodowych i etnicznych” w ramach projektu „Mniejszości aktywne lokalnie”

Lekcja 4. Międzynarodowe systemy ochrony mniejszości.
Opracowała Katarzyna Waszczyńska. © Fundacja Edukacja dla Demokracji.

PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY PRZEZ SZWAJCARIĘ W RAMACH SZWAJCARSKIEGO
PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Lekcja czwarta - cele

Po ukończeniu lekcji uczestnik będzie:

- **znał systemy** ochrony, w których zapisane są prawa mniejszości narodowych, etnicznych;
- umiał przybliżyć **najważniejsze dokumenty** dotyczące mniejszości, które powstały w ramach tych systemów oraz znał ich treść;
- wiedział **gdzie i do kogo można składać skargi**, wynikające z nieprzestrzegania zapisów prawa o ochronie mniejszości.

1	2	3	4
5	6	7	8

Przypomnijmy, że sytuację przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce regulują przepisy prawa wewnętrznego (*o czym była poprzednia, 3 lekcja*), ale także:

- umowy (porozumienia)/ **traktaty dwustronne**;
- **przepisy prawa międzynarodowego** oraz zobowiązania międzynarodowe.

Traktaty dwustronne

Umowy/traktaty dwustronne to m.in. **umowy o stosunkach dobrosąsiedzkich**. Tego typu umowy były podpisywane przez Polskę, szczególnie po 1989 r., z wszystkimi sąsiednimi państwami*, a także Łotwą, Estonią, Węgrami.

Jedną z pierwszych był Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 r. (Dz.U. 1992 nr 14 poz. 56). Zawarty w nim zakres oraz sposób regulacji praw mniejszości był traktowany jako wzorzec dla innych umów/traktatów.

** większość umów została podpisana w latach 1991-1992, tylko umowa między Polska a Litwą - w 1994 r. [opóźnienie to wynikało z toczonych sporów, dotyczących interpretacji wydarzeń historycznych takich jak np. „bunt” Żeligowskiego (1920)]*

Traktat między RP a RFN

W Traktacie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec sześć artykułów (od 20 do 25) dotyczy problematyki mniejszości.

I przykładowo w artykule 2. czytamy, że strony

„- uznają **mniejszości** i równorzędne grupy za **naturalny pomost** między Narodami polskim i niemieckim oraz ufają, że te mniejszości i grupy wnoszą **cenny wkład** do życia ich społeczeństw”.

Z kolei w artykule 20 podpunkcie 1. zapisano:

„Członkowie mniejszości niemieckiej w Rzeczypospolitej Polskiej, to znaczy osoby posiadające polskie obywatelstwo, które są niemieckiego pochodzenia albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji niemieckiej, a także osoby w Republice Federalnej Niemiec, posiadające niemieckie obywatelstwo, które są polskiego pochodzenia albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji polskiej, mają prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy, do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej, bez jakiegokolwiek próby asymilacji wbrew ich woli. Mają oni prawo do pełnego i skutecznego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności bez jakiegokolwiek dyskryminacji i w warunkach pełnej równości wobec prawa..”

W podpunkcie 3 wymieniono szczegółowe prawa gwarantowane przedstawicielom mniejszości, a w artykule 21 podkreślano wagę tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej i zobowiązywano się do jej ochrony i wspierania. [Więcej...](#)

Warto zwrócić uwagę na **użycie różnych określeń**: w Rzeczypospolitej zamieszkują „przedstawiciele mniejszości niemieckiej”, natomiast w Republice Federalnej Niemiec „osoby posiadające niemieckie obywatelstwo, które są polskiego pochodzenia”. Różnica ta wynika z przyjętych rozwiązań przez państwa. I tak, Polska stosuje pojęcie mniejszości na swoim terytorium, natomiast RFN nie*.

* wyjątek stanowią Duńczycy w Szlezwiku-Holsztynie, Serbołużyczanie z Saksonii i Brandenburgii - tylko w stosunku do tych grup i ich przedstawicieli używa się określenia „mniejszość”.

Stanisław Pawlak - prawnik, oceniał w 2001 r.:

„Jak wskazuje praktyka międzynarodowa, **traktaty dwustronne** mimo swego bezsprzecznego znaczenia, jako źródło prawne ochrony mniejszości narodowych, **nie są jeszcze powszechnym instrumentem** i nie zdołały dotychczas rozwiązać licznych problemów mniejszości narodowych”*

i można powiedzieć, że do dzisiaj niewiele się w tej kwestii zmieniło.

* Stanisław Pawlak, *Ochrona mniejszości narodowych w Europie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2001, s. 57

Przepisy prawa międzynarodowego oraz zobowiązania międzynarodowe tworzą złożony system regulacji z zakresie ochrony praw członków mniejszości narodowych i etnicznych.*

Warto przypomnieć, że ochrona mniejszości realizowana jest w Europie przede wszystkim poprzez system ochrony praw indywidualnych, choć - jak zauważa prof. Grzegorz Janusz - „przechodzący częściowo w ostatnich latach w system ochrony zbiorowej” (Grzegorz Janusz, *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011., s. 330).

*Przypomnienie:

Po II wojnie światowej przede wszystkim skoncentrowano się na stworzeniu norm prawych i standardów politycznych, które służyły ochronie praw indywidualnych człowieka - są to tzw. prawa człowieka i obywatela. Kwestie mniejszości narodowych i etnicznych nabrały szczególnego znaczenia dopiero po 1989 r., po rozpadzie ZSRR i Federacji Republiki Jugosławii (w wyniku wydarzeń w b. Jugosławii - konflikt kosowski). Dlatego też gros dokumentów, dotyczących mniejszości, powstaje na przełomie XX i XXI w. Najbardziej aktywne są w tym Rada Europy i KBWE/OBWE.

Podział dokumentów

Na system regulacji międzynarodowych składają się:

- akty prawa międzynarodowego i dokumenty o charakterze powszechnym - powstałe i realizowane w ramach **Organizacji Narodów Zjednoczonych** i **KBWE/OBWE***:
- postanowienia, dokumenty, prawa o zasięgu regionalnym lub subregionalnych, powstałe w ramach **Rady Europy** i **Unii Europejskiej**, Inicjatywy Środkowo-Europejskiej itd.

Przyjrzyjmy się im bliżej i wskaźmy zapisy odnoszące się bezpośrednio do przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych:

** KBWE - Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1972-1994), od 1994 r. OBWE - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*

Organizacja Narodów Zjednoczonych

Dokumenty powstałe w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych opierają się na zobowiązaniu **przestrzegania praw człowieka (1948) i zakazie dyskryminacji**. ONZ kieruje Sekretarz generalny - jest nim Koreańczyk - Ban Ki-moon.

Prawa mniejszości zaś zostają zapisane po raz pierwszy w **Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych** z 1966 r.- art. 27 Paktu stanowi:

„W państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne, językowe, **osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione praw** do posiadania we wspólnocie z innymi członkami tej grupy własnego życia kulturalnego, do wyznawania i praktykowania własnej religii oraz do posługiwania się własnym językiem”.

Więcej [w dokumencie Paktu...](#)

Polska ratyfikowała Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych w 1977 r.

Należy dodać, że realizacja tego Paktu uzależniona była od dwóch dopełniających go dokumentów:

- **Protokołu Fakultatywnego** Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1976 r. - powołuje on **Komitet Praw Człowieka** (z siedzibą w Genewie) co umożliwia składanie skarg indywidualnych*. Polska przyjęła protokół w 1991 r.
- **Uwag Ogólnych** z 1994 r., w których znalazły się reguły interpretacyjne do art. 27 - co jest istotne z punktu widzenia składanych sprawozdań.

W 1993 r. powołano urząd **Wysokiego Komisarza ONZ do spraw Praw Człowieka** (od 2008 r. jest nim Navanethem Pillay z Południowej Afryki) - jego zadaniem jest promocja współpracy międzynarodowej i propagowanie wiedzy na temat praw człowieka, oraz zapobieganie i reagowanie na naruszania praw człowieka; działa przy pomocy Urzędu Wysokiego Komisarza.

Wybór skargi indywidualnej wynikał z przeświadczenia jej największej skuteczności jeśli chodzi o kontrolę respektowania przez państwo przysługujących praw publicznych. Procedura rozpatrywania skarg składa się z trzech etapów: rejestracji, badania jej dopuszczalności oraz rozstrzygnięcia merytorycznego. [Więcej...](#)

Zobacz [wzór formularza skargi...](#)

Innym ważnym dokumentem powstałym w ramach ONZ jest **Deklaracja praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych** - przyjęta i proklamowana w 1992 r.

Składa się ona z preambuły oraz 9 artykułów, w których:

- z jednej strony znajdują się w nich zapisy nakładające na państwa obowiązek ochrony mniejszości (art. 1, 4-7);
- z drugiej - wskazują jakie prawa mają mniejszości - zostają one określone w art. 2:
„Osoby należące do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, (zwane osobami należącymi do mniejszości) mają prawo do korzystania ze swej własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swej własnej religii oraz do używania swego własnego języka, publicznie i prywatnie, swobodnie i bez ingerencji lub jakiegokolwiek formy dyskryminacji.

Osoby należące do mniejszości mają prawo do zakładania i utrzymania swych własnych stowarzyszeń.

Osoby należące do mniejszości mają prawo do skutecznego uczestnictwa - na szczeblu państwowym i, gdzie to jest właściwe, na szczeblu regionalnym - w decyzjach dotyczących mniejszości, do których one należą lub regionów, w których one zamieszkują, w sposób dający się pogodzić z ustawodawstwem państwowym.

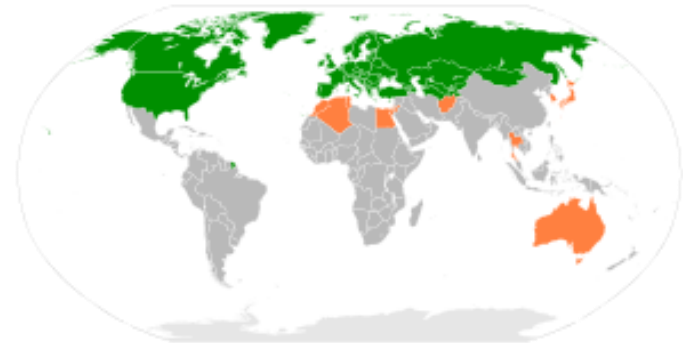
Osoby należące do mniejszości mają prawo do nawiązywania i utrzymywania, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, swobodnych i pokojowych kontaktów z innymi członkami ich grupy oraz z osobami należącymi do innych mniejszości, jak również kontaktów poprzez granice z obywatelami innych Państw, z którymi są połączone więzami narodowymi lub etnicznymi, religijnymi i językowymi.”

Zaznaczone jest także, że tak określone prawa mogą być realizowane indywidualnie, jak i grupą (art. 3)

Zobacz pełny tekst [Deklaracji...](#)

KBWE/OBWE

KBWE/**Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*** - funkcjonuje jako porozumienie/organizacja ponadregionalna, w jej pracach uczestniczą państwa europejskie oraz USA i Kanada, początkowo należało do niej 35 państw członkowskich a obecnie jest ich 56. Warto podkreślić, że podejmowane decyzje opierają się na zasadzie konsensusu (zgody wszystkich członków).

Pierwszym przyjętym dokumentem był **Akt końcowy KBWE** (podpisany 1.08.1975 r.), nazywany też **Wielką Kartą Pokoju**. Określono w niej wspólne zasady postępowania w stosunkach międzynarodowych i spisano je w tzw. koszykach. I tak:

- *koszyk 1.* dotyczył **bezpieczeństwa** w Europie, w tym podkreślone zostały kwestie **poszanowania praw człowieka** i podstawowych wolności;
- *koszyk 2.* poświęcony był współpracy gospodarczej, naukowej, technicznej i środowiska naturalnego;
- *koszyk 3.* odnosił się do **współpracy w dziedzinie humanitarnej**, kontaktów międzyludzkich, współpracy w zakresie kultury oraz edukacji.

* KBWE - Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie; idea jej powołania została przedstawiona w 1964 r. przez Adama Rapackiego (ówczesnego ministra spraw zagranicznych) na XIX sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ). Chodziło o porozumienie regionalne, którego celem było zapobieganie konfliktów w Europie. Pierwsze spotkania i konferencje były organizowane od 1972 r. W stosunku do KBWE używano także nazwy „proces helsiński”, a to z powodu miejsca spotkań: Helsinek Od 1994 r. KBWE zaczyna funkcjonować jako Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Przewodniczy wybierany na kadencję trzyletnią jest Sekretarz generalny. Obecnym [2013 r.] jest Lamberto Zannier (Włoch). Krótką charakterystykę KBWE można znaleźć [tutaj...](#)

Dostrzeżone kwestie mniejszości w Europie

Generalnie uważa się, że to właśnie **dzięki powstaniu KBWE** i podpisaniu wspomnianej Wielkiej Karty Pokoju **dostrzeżone zostały kwestie mniejszościowe w Europie**. Czytamy w niej:

„Państwa uczestniczące, na których terytorium znajdują się mniejszości narodowe, będą szanować prawo osób należących do takich mniejszości, do równości wobec prawa, dadzą im pełną możliwość rzeczywistego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności i w ten sposób będą chronić ich uzasadnione interesy w tej dziedzinie”

(koszyk 1, zasada VII Wielkiej Karty Pokoju, Materiały Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Warszawa 1975, s. 19, za: G. Janusz, Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie, Lublin 2011, s. 377).

W ramach KBWE/OBWE przyjęto także inne dokumenty, w których znajdują się zapisy dotyczące praw osób należących do mniejszości. Wśród nich warto wymienić Dokument Spotkania Kopenhaskiego w sprawie Ludzkiego Wymiaru KBWE z 1990 r., nazywany „**Europejską Kartą Mniejszości**”.

Mechanizmy kontrolne

Zdjęcie: domena publiczna.

Źródło:

<http://pl.wikipedia.org/>

Obok przyjętych dokumentów istotne są także **mechanizmy kontrolne**. Zostały one określone - po raz pierwszy - w Dokumencie końcowym Wiedeńskiego Spotkania KBWE w 1989 r., a zmodyfikowane w 1990 i 1991 r.

Należy do nich m.in. prawo do powoływania niezależnych obserwatorów, a także powołany w 1992 r. **Wysoki Komisarz OBWE do spraw Mniejszości Narodowych** (Haga, od 2007 r. funkcję tę pełni Norweg, Knut Vollebæk). Jeśli chodzi o podejmowane działania przez Wysokiego Komisarza, to dotyczyły one przede wszystkim położenia mniejszości w takich państwach jak: Albania, Estonia, Kazachstan, Kirgistan, Łotwa, Macedonia, Rosja, Rumunia, Słowacja, Ukraina, Węgry.

Warto dodać, że skargi mogą składać jedynie państwa-sygnatariusze OBWE, natomiast: pojedyncze osoby, grupy czy organizacje pozarządowe mogą jedynie informować o naruszeniu praw.

Na mocy Paryskiej Karty Nowej Europy ustanowiono w 1990 r. w Warszawie Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka ([ODIHR](#)). Jego celem było początkowo informowanie o wyborach jakie miały miejsce w państwach -członkach OBWE, a potem także działanie na rzecz idei demokracji, praw człowieka, praworządności, tolerancji i przeciwdziałania dyskryminacji.

Podsumowując, należy podkreślić, że przyjmowane w KBWE/OBWE dokumenty:

- miały/mają przede wszystkim **charakter polityczny (nie prawny);**
- **ukierunkowują prace europejskich organizacji regionalnych, w tym Rady Europy nad instrumentami prawnomiędzynarodowymi.**

Rada Europy odgrywa **najważniejszą rolę przy opracowywaniu standardów** ochrony mniejszości narodowych i etnicznych w Europie.

Podstawowym dokumentem Rady Europy jest **Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności** (1950 r., weszła w życie w 1953 r.) wraz z Protokołami Dodatkowymi. Określono w nich system kontrolujący przestrzeganie zobowiązań przyjętych przez państwa-strony Konwencji.

W systemie tym znalazły się:

- **Europejska Komisja Praw Człowieka** (powstała w 1954 r.)
- **Europejski Trybunał Praw Człowieka** (Strasburg) - został utworzony w 1959 r., składa się z sędziów reprezentujących wszystkie państwa, które podpisały Konwencję (obecnie jest ich 45); sędzią z Polski jest prof. Krzysztof Wojtyczek. [Więcej...](#)
Należy dodać, że do Trybunału skargę może składać osoba fizyczna, a także stowarzyszenie, z tym że warunkiem jest wykorzystanie wszystkich możliwości odwoławczych w danym państwie. [Wyroki Trybunału wydane przeciw Polsce...](#)
- **Komitet Ministrów Rady Europy** - został powołany wraz z Radą Europy. W jego skład wchodzi przedstawiciele państwa członkowskiego. Jest on organem decyzyjnym, wydaje zalecenia dla państw członkowskich, zawiera umowy i konwencje i nadzoruje wykonywanie przez państwa orzeczeń Trybunału Praw Człowieka.
- W 1997 r. na posiedzeniu Komitetu Ministrów powołano **Komitet Ekspertów do spraw Ochrony Mniejszości Narodowych**
Do zadań Komitetu Ekspertów do spraw Ochrony Mniejszości należy stworzenie bazy informacji, opinii, dobrych praktyk związanych z ochroną mniejszości, w tym tych wynikających z dokumentów Rady Europy; analiza procedur ochrony mniejszości w poszczególnych państwach; identyfikacja i ocena dalszych działań na rzecz ochrony mniejszości; współpraca z przedstawicielami mniejszości oraz organizacjami pozarządowymi zajmującymi się sprawami mniejszości narodowych.
- W 1999 r. został powołany **Urząd Komisarza Praw Człowieka**. Od 2012 r. funkcję Komisarza Praw Człowieka pełni Nils Muižnieks (Łotysz). Jego zadaniem jest monitorowanie przestrzegania praw człowieka; publikowanie opinii i analiz poświęconych problematyce praw człowieka w Europie.

Trochę historii

Rada Europy powstała w **1949** r. mocą tzw. **Traktatu Londyńskiego**.

Inicjatorami jej powołania było dziesięć państw: Belgia, Dania, Francja, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Norwegia, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy. Obecnie Rada liczy **47 członków**.

Cel: współpraca ogólnoeuropejska, wzmacnianie pokoju i podstawowych wartości (praw człowieka).

Od 2011 r. działa w **Warszawie** jedno z czterech **Biur** Rady Europy (obok Wiednia, Genewy i Brukseli).

Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności a mniejszości

Generalnie Konwencja dotyczy ochrony praw człowieka, ale art. 14 wskazuje, że również przynależność do mniejszości nie może być przyczyną dyskryminacji:

„Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.”

[Patrz pełny tekst...](#)

A zatem, w ten pośredni sposób zostały uregulowane także prawa mniejszości narodowych.

Warto dodać, że spraw mniejszości dotyczyło kilka rezolucji. Pierwszą była rezolucja 136 z 1957 r. dotycząca położenia mniejszości narodowych.

Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszościowych

Innym ważnym dokumentem Rady Europy, mającym charakter konwencji, czyli umowy międzynarodowej, jest Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszościowych (1992 r., weszła w życie 1998; Polska ratyfikowała Kartę w 2008 r., a w życie weszła w 2009 r.).

Karta składa się z preambuły oraz pięciu części i 23 art., i tak:

- **część 1. składa się z postanowień ogólnych, definicji** [takich pojęć jak: *języki regionalne i mniejszościowe, terytorium*, na którym języki regionalne i mniejszościowe są używane oraz *języki nieterytoriałne*] (art. 1), ustaleń praktycznych i opisu istniejących systemów ochrony;
- **część 2. określa cele i zasady wynikające z przyjętego zobowiązania** „Każda ze stron zobowiązuje się stosować postanowienia Części II do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych, którymi mówi się na jej terytorium i które odpowiadają definicji z art. 1” (art. 2 ust. 1);
- **część 3. prezentuje środki używania** języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu publicznym, w tym mowa jest o oświacie, władzy sądowej, władz administracyjnych i służb publicznych, mediów, działalności kulturalnej, życia ekonomicznego i społecznego, wymiany zagranicznej [[pobierz wyciąg z cz. 3. karty – zobowiązania RP](#)];
- **część 4. poświęcona została stosowaniu karty i monitorowaniu jej realizacji** [mowa tu o składaniu raportów i o ich analizie, o powołaniu Komitetu Ekspertów];
- **część 5. to przepisy końcowe** - m.in. znajduje się tu zapis, że „każde państwo może, w chwili podpisania lub składania dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia dokonać jednego lub więcej zastrzeżeń do ust. 2-5 art. 7 niniejszej karty. Inne zastrzeżenia są niedopuszczalne” (art. 21, ust. 1)

Oświadczenia rządowe

Do konwencji dołączane są **Oświadczenia Rządowe państw-stron konwencji**. Zawarte w nich informacje dotyczą uznawanych języków regionalnych i mniejszościowych - w konwencji odstąpiono od wskazania listy takich języków, pozostawiając to decyzji państwa - oraz wyboru postanowień, które będą stosowane.

W Oświadczeniu rządowym z 22 maja 2009 r. w sprawie mocy obowiązującej Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, sporządzonej w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 r., czytamy:

Pobierz [pełny tekst...](#)

„Zgodnie z art. 3 ust. 1 Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych Rzeczpospolita Polska oświadcza, że za języki regionalne lub mniejszościowe, w znaczeniu karty, uznaje następujące języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, karaïmski, kaszubski, litewski, łemkowski, niemiecki, ormiański, romski, rosyjski, słowacki, tatarski, ukraiński; przy czym za język regionalny uważa język kaszubski; za języki mniejszości narodowych — języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, litewski, niemiecki, ormiański, rosyjski, słowacki i ukraiński; za języki mniejszości etnicznych — języki: karaïmski, łemkowski, romski i tatarski; a za języki nieterytorialne — języki: hebrajski, jidysz, karaïmski, ormiański i romski.

Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych

Konwencja z 1995 r., weszła w życie 1998 r.; Polska ratyfikowała w 2000 r.

Zapisy konwencji stanowią prawnie zapisane deklaracje z Dokumentu kopenhaskiego KGWE z 1990 r.

Konwencja złożona jest z preambuły oraz pięciu części z 32 art., i tak:

- **część 1.** poświęcona jest zasadom generalnym, w tym w art. 3 pojawia się **zapis o akcie woli przynależenia do mniejszości:**
 - „1. Każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nie należącej do takiej mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociągnie za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.
 - 2. Osoby należące do mniejszości narodowych mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej Konwencji indywidualnie, jak też wspólnie z innymi.” **część 2.** dotyczy **zasad ochrony** mniejszości narodowych;
- **część 3.** to interpretacja tych zasad - w tym w art. 20 można znaleźć stwierdzenie:
 - „ każda osoba należąca do mniejszości narodowej, korzystająca z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej Konwencji Ramowej, zobowiązana jest respektować ustawodawstwo krajowe i prawa innych osób, w szczególności należących do większości i innych mniejszości narodowych;**część 4.** poświęcona jest **kontroli** wypełniania zapisów konwencji.
- **część 5.** stanowią klauzule końcowe i porozumienia zawierana w ramach Rady Europy.

Pobierz [pełny tekst Konwencji...](#)

Należy podkreślić, że zapisy Konwencji jasno stwierdzały, że ochrona mniejszości stanowi integralną część międzynarodowej ochrony praw człowieka; a także zostały tu zagwarantowane prawa indywidualne osób należących do mniejszości oraz ochrona tych praw.

Unia Europejska

Warunkiem przyjęcia nowych członków do UE jest m.in. poszanowanie praw mniejszości narodowych i etnicznych. Stanowiły o tym:

- uchwały przyjęte przez Radę Europejskiej w Kopenhadze (1993);
- Pakt Stabilności w Europie (1994) - ogłoszenie Paktu było wynikiem kryzysu w b. Jugosławii, chodziło przede wszystkim o przeciwdziałanie konfliktom w różnych częściach Europy, inicjatorem Paktu był francuski premier - Edouard Balladur.

UE powołana w 1992 r. [Traktat z Maastricht o Unii Europejskiej], wywodzi się ze Wspólnoty Europejskiej (1958 r.). Koncentrowała się ona głównie na sprawach gospodarczych, dopiero wydarzenia m.in. w b. Jugosławii spowodowały poszerzenie zainteresowań o kwestie mniejszościowe. Zobowiązania państw członkowskich odwoływały się przede wszystkim do systemu ochrony praw człowieka opracowanego w ramach Rady Europy. Wszystkie państwa członkowskie UE były sygnatariuszami *Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* z 1950 r. Unia Europejska jest organizacją ponadnarodową, ale o jednolitym prawie, który jest nadrzędny i bezpośredni w stosunku do prawa krajowego. Podlega Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości.

Unia Europejska a mniejszości

Działania podejmowane przez UE na rzecz mniejszości inicjowane są przez:

1. **Parlament Europejski** i mają charakter polityczno-normatywny, to rezolucje 1981, 1983, 1987, 1994 - dotyczące mniejszości językowych i kulturowych oraz rezolucje dotyczące przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii - 1995, 1996, 1997, 1998, 2000.

Parlament uczestniczy także w organizacji Europejskiego Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii (powstał w 1997 r. w Wiedniu);

2. **Komisję Europejską** i dotyczą głównie finansów, dotacji celowych.

Autor: Danutz (Danutz) [[GFDL](#) lub [CC-BY-SA-3.0](#)], [undefined](#)

Działania antydyskryminacyjne oraz ochrona praw mniejszości znalazły się także w zapisach **Traktatu Amsterdamskiego** z 1999 r. (art. 13) oraz w **Karcie Praw Fundamentalnych Unii Europejskiej** z 2000 r. (art. 21 i 22)

[Zobacz...](#)

Podsumowanie

- **Prawa mniejszości** początkowo były wpisane w **prawa człowieka**.
- Dopiero **lata 90. XX w.** przyniosły **wypracowanie standardów** ochrony mniejszości i zostały one określone w Dokumencie spotkania kopenhaskiego konferencji w sprawie ludzkiego wymiaru KBWE (1990 r.).
- Gwarantowane są przede wszystkim **prawa indywidualne** osób należących do mniejszości, a także wskazywana jest potrzeba ochrony tych praw.
- Warto zauważyć, że w zapisach cytowanych dokumentów występuje **przede wszystkim „mniejszość narodowa”**, nie ma zaś mniejszości etnicznych czy religijnych; zmianę widać dopiero w rezolucjach powstających w ramach działań UE.
- Każda z organizacji (ONZ, KBWE/OBWE, Rada Europy, Unia Europejska) **równoległe do prac nad dokumentami** o charakterze prawnym, rezolucjami, konwencjami dotyczącymi praw człowieka i praw mniejszości, **powoływała mechanizmy kontrolujące** wprowadzanie tych dokumentów w życie (Komisja, Komitet, Trybunał) oraz monitorujące i opiniujące sytuację (Komisarz).
- Powołanie instytucji kontrolujących umożliwiło składanie **skarg** (pod warunkiem jednak wykorzystania krajowych możliwości odwoławczych).
- **Skargi mogą być składane indywidualnie lub przez stowarzyszenia** (organizacje samorządowe), tylko w odniesieniu do systemu OBWE skargę może wnieść jedynie państwo-sygnatariusz OBWE (pojedyncze osoby, grupy czy organizacje pozarządowe mogą jedynie informować o naruszeniu praw).

Propozycja ćwiczenia lub tematu do dyskusji

Zapoznajcie się z tekstem o raportach alternatywnych ([Shadow reports](#)). Zajrzyjcie do [kalendarza działań](#) związanych z Konwencją Ramową. W dn. 3-7 czerwca 2013, przewidziana jest wizyta Komitetu Doradczego, poświęcona monitoringowi wdrażania Konwencji w ramach 3 cyklu monitoringowego. Polska złożyła ostatni raport 13 grudnia 2012 (znajdziecie go [tutaj](#), po polsku i po angielsku). Przejrzyjcie go.

Czy gdyby Wasza organizacja chciała spotkać się z Komitetem Doradczym, mielibyście jakieś uwagi do raportu?

Wykorzystana literatura

Dokumenty i konwencje, do których linki znajdują się w treści lekcji.

Grzegorz Janusz, *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.

Sławomir Łodziński, *Ochrona praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych - perspektywa europejska*. [Raport nr 208](#), Kancelaria Sejmu i Biuro studiów i ekspertyz, 2002.

Stanisław Pawlak, *Ochrona mniejszości narodowych w Europie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2001.